

STRESZCZENIE

Natura w twórczości Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil

słowa kluczowe: natura, przyroda, muzyka współczesna, muzyka polska

Grażyna Pstrokońska-Nawratil (*1947) to autorka ponad 60 utworów obejmujących niemal wszystkie rodzaje i gatunki muzyczne. Najistotniejszym źródłem inspiracji dla tej wrocławskiej kompozytorki jest natura, na co często zwraca uwagę sama twórczyni. Biorąc pod uwagę liczbę utworów powstałych pod wpływem wspomnianej fascynacji, można stwierdzić, że stanowią one trzon dorobku artystki, wyznaczając tym samym charakterystyczny rys jej twórczości.

Niniejsza praca została poświęcona problematyce inspiracji naturą w muzyce Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil. Istotne dla badań było przyjęcie rozumienia natury jako z jednej strony obiektywnej rzeczywistości (synonim przyrody), z drugiej zaś jako zespołu cech, które charakteryzują dany zbiór przedmiotów lub zjawisk. W niniejszej dysertacji została wzięta pod uwagę zarówno natura świata zewnętrznego (przyroda, rzeczywistość, która otacza i inspiruje kompozytorkę), jak i natura świata wewnętrznego twórczyni (jej emocje, doświadczenia, charakter).

Praca składa się z sześciu rozdziałów. Pierwszy z nich poświęcony został Grażynie Pstrokońskiej-Nawratil. Zawiera on prezentację życia i działalności kompozytorki, a także próbę zarysowania jej osobowości (natury świata wewnętrznego). Ma ona bowiem istotne znaczenie przy wyjaśnianiu dokonywanych przez nią wyborów oraz pomaga w zrozumieniu procesu twórczego. Prezentację sylwetki Pstrokońskiej-Nawratil dopełnia omówienie jej poglądów estetycznych.

W rozdziale II zaprezentowany został dorobek twórczyni z perspektywy historyczno-kulturowej; autorka ukazała go w kontekście idei modernizmu i postmodernizmu. Omówione zostały utwory, w których wspomniane idee doszły do głosu. Wśród kompozycji modernistycznych wzięto pod uwagę: *Reanimację* (1972), *Nokturn* (1973), *Ostinato* (1974), *Epitaphios* (1975) oraz *Studio per violino e Tam-Tam* (1976). Zanalizowane utwory postmodernistyczne to: cykl *Freski*, a w szczególności *Fresco III „Ikar”* (Człowiek

i marzenia) (1979), *Fresco IV „alla campana – Tadeusz Baird in memoriam”* (*Człowiek i pamięć*) (1984–1987), *Fresco VI „Palindrom”* (*Człowiek i tęsknota*) (1994), a także: *Kwartet lidyjski – myśląc o Andrzeju* (1994), *Bartokiana* (1995, 2000, 2015), *Magnificat MM* (2000) oraz *Muzyka lidyjska* (2003). Wymienione kompozycje stanowią dopełnienie inspirowanych naturą dzieł Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil, które omówione zostały szczegółowo w kolejnych rozdziałach pracy.

Rozważania na temat pojęcia natury przynosi III rozdział. Przedstawiony został w nim także sposób postrzegania tego fenomenu przez teoretyków i kompozytorów oraz inspiracje naturą w twórczości tych ostatnich.

Kolejny rozdział dotyczy fascynacji przyrodą w twórczości Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil. Ukazane w nim zostały nawiązania do sfery natury w refleksji teoretycznej twórczyni, omówione typy inspiracji przyrodą występujące w jej utworach oraz podejmowane gatunki muzyczne.

Dominantę badań stanowi rozdział V zatytułowany *Reprezentacja natury w utworach Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil*. Ma on miał charakter analityczno-interpretacyjny. W tej części pracy przedmiotem badań były starannie dobrane utwory, w których doszły do głosu idiomatyczne cechy związków muzyki kompozytorki z naturą. Autorka pracy omówiła kolejno:

- miniatury instrumentalne – *Eco per flauto, Eco per flauti* (1980), *Pejzaż z Pluszczem* (1986), *Obłoczek i Wicherek* (1987–1988), *Triangle! ...albo wspomnienia znad Trójkąta Bermudzkiego...* (1989/1992), *Strumyk i słońko* (2007), *Muszelki* (2009), *Tryptyk „Galaktikos”* (2017),
- utwory orkiestrowe – *Le soleil* (1991), *...el condor...* (1996), *...como el sol y la mar...* (2007), *Reportaż III „ICE-LAND ...tęczowe mosty nad Dettifoss...”* (2011), *Lasy deszczowe* (2013), *Reportaż II „Figury na piasku”* (2014/2019),
- kompozycje wokально-instrumentalne – *Fresco V „Éternel”* (*Człowiek i wiara*) (1989), *Terra* (1995), *Fresco VII „Uru Anna”* (*Człowiek i światło*) (1999), *Assisi* (2017).

W analizie i interpretacji wyżej wymienionych utworów wykorzystane zostały metody semiotyczna, formalna i deskryptywna. Autorka uwzględniła takie kategorie, jak reprezentacja oraz analogia. W przypadku utworów wokально-instrumentalnych zanalizowała nie tylko warstwę słowną i muzyczną dzieła, ale też zwróciła uwagę na ich wzajemne powiązania. Przedstawienie muzycznych i niemuzycznych znaków występujących w kompozycjach dopełnione zostało każdorazowo omówieniem narracji. Autorka starała się

bowiem ukazać, w jaki sposób wyróżnione wcześniej kategorie reprezentowanych zjawisk natury tworzą ciąg zdarzeń dźwiękowych przedstawiających pewną historię.

Podsumowaniu pracy służy rozdział zatytułowany *Syndrom inspirowanej naturą twórczości Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil. Refleksje końcowe*. Badania doprowadziły do kilku wniosków. Najważniejszym z nich jest to, że w dorobku kompozytorki dominują utwory związane z reprezentacją przyrody. Charakteryzują się one logiką przebiegów, narracyjnością i dbałością o formę. Uwagę zwraca w nich staranny dobór tekstów oraz barw dźwięków. Za pomocą tych ostatnich kompozytorka często kodowała sensy i znaczenia w swojej muzyce, korzystając z własnego kodu kolorystycznego. Reprezentacji przyrody w wybranych utworach służy zastosowanie nowych technik wydobywania dźwięku, a także symboli muzycznych.

Pracę wieńczy *Bibliografia* oraz *Dokumentacja* zawierająca *Kalendarium życia i twórczości Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil*, *Chronologiczny wykaz kompozycji* oraz *Alfabetyczny katalog utworów*.

SUMMARY

Nature in Grażyna Pstrokońska-Nawratil's Oeuvre

key-words: nature, contemporary music, Polish music

Grażyna Pstrokońska-Nawratil (*1947) is an author of more than 60 compositions that comprise almost all musical types and genres. The most important source of inspiration for the Wrocław-based composer is nature, as the creator often mentions herself. Taking into consideration the number of musical pieces, which came into being because of the aforementioned fascination, one can say that they constitute the core of artist's oeuvre, at the same time marking out the characteristic feature of her output.

The dissertation is devoted to the problem of music inspired by nature written by Grażyna Pstrokońska-Nawratil. It is significant for the study to acknowledge understanding the term nature on the one hand, as an objective reality (Polish: synonym of *przyroda*), on the other hand, as a unit of features that are characteristic for a group of objects or phenomena. The nature of outer-reality (*przyroda*, the reality that surrounds and inspires the composer) as well as the nature of inner-reality of the artist (her emotions, experience, temperament) are taken into consideration in this dissertation.

The paper consists of six chapters. First of them is devoted to Grażyna Pstrokońska-Nawratil. It consists of a presentation of the composer's life and activity, and an attempt to depict her personality (nature of inner-reality) too. The latter plays a crucial role in explaining the choices she takes, and helps to understand the choices she takes and helps to understand her creative process. The presentation of Grażyna Pstrokońska-Nawratil's portrait is complemented by the discussion upon her aesthetic opinions.

In the second chapter, the output of the composer is presented from a historical-cultural perspective; the author shows it in the context of modernist and postmodernist ideas. Pieces of music in which the aforementioned ideas are prominent are described here. Among modernist compositions couple of them were taken into consideration: *Reanimacja* (1972), *Nokturn* (1973), *Ostinato* (1974), *Epitaphios* (1975) and *Studio per violino e Tam-Tam* (1976). Analysed postmodernist pieces of music are: cycle *Frescos*, especially *Fresco III „Ikar”* (*Człowiek i marzenia*) (1979), *Fresco IV „alla campana – Tadeusz Baird in memoriam”*

(*Człowiek i pamięć*) (1984–1987), *Fresco VI „Palindrom”* (*Człowiek i tęsknota*) (1994), as well as: *Kwartet lidyjski – myśląc o Andrzej* (1994), *Bartokiana* (1995, 2000, 2015), *Magnificat MM* (2000) and *Muzyka lidyjska* (2003). The aforementioned compositions are an addition to the nature-inspired pieces by Grażyna Pstrokońska-Nawratil that are described in detail in the subsequent chapters of this paper.

The meaning of the term nature is a matter of consideration in the third chapter. Ways of understanding of this phenomenon by theoreticians and composers are presented, as well as the inspirations by nature in the oeuvre of these last ones.

The following chapter discusses Grażyna Pstrokońska-Nawratil's fascination with nature. The author shows references to nature in the composer's theoretical reflection, and describes types of inspirations in her music and musical genres that she uses.

The major part of the study is presented in fifth chapter entitled *Reprezentacja natury w utworach Grażyny Pstrokońska-Nawratil* [Representation of nature in Grażyna Pstrokońska-Nawratil's compositions]. The chapter is analytical-interpretational in character. In this part of the dissertation, the basis for the study comprises carefully selected pieces of music, in which idiomatic feature –inspiration by nature – is seen. The author described:

- instrumental miniatures – *Eco per flauto*, *Eco per flauti* (1980), *Pejzaż z Pluszczem* (1986), *Obłoczek i Wicherek* (1987–1988), *Triangle! ...albo wspomnienia znad Trójkąta Bermudzkiego...* (1989/1992), *Strumyk i słonko* (2007), *Muszelki* (2009), *Tryptyk „Galaktikos”* (2017),
- orchestral pieces – *Le soleil* (1991), *...el condor...* (1996), *...como el sol y la mar...* (2007), *Reportaż III „ICE-LAND ...tęczowe mosty nad Dettifoss...”* (2011), *Lasy deszczowe* (2013), *Reportaż II „Figury na piasku”* (2014/2019),
- vocal-instrumental compositions – *Fresk V „Éternel”* (*Człowiek i wiara*) (1989), *Terra* (1995), *Fresk VII „Uru Anna”* (*Człowiek i światło*) (1999), *Assisi* (2017).

In the analysis and interpretation of aforementioned pieces of music, such methods as semiotic, formal and descriptive are used. The author took into considerations categories like representation and analogy. When describing vocal-instrumental pieces, she not only analyses text and musical layers of these compositions but also demonstrates how these layers are connected with each other. The presentation of musical and non-musical signs seen in compositions is complemented by a description of narration. The author attempts to show how these categories of represented natural phenomena are creating a course of musical events that present a certain story.

The chapter entitled *Syndrom inspirowanej naturą twórczości Grażyny Pstrokońskiej-Nawratil. Refleksje końcowe* [Syndrome of nature-inspired oeuvre by Grażyna Pstrokońska-Nawratil. Final reflections] serves as a summary of the paper. The study leads to certain conclusions. The most important one is that composer's output is dominated by the pieces representing nature. Their characteristic features are logic, narrative and emphasis on form. Careful selection of texts and tone-colours attracts one's attention. Thanks to the last one, the composer could often code senses and meanings in her music by using her own colour-code. Usage of new techniques and symbols serves to represent nature in chosen musical pieces.

The paper is concluded with Bibliography and Documentation consisting of Grażyna Pstrokońska-Nawratil's Life and Oeuvre Calendar, Chronological List of Compositions and Alphabetical Catalogue of Musical Pieces.